

АНТИЧНОСТІ БЕЗМОВНІ СВІДКИ

«Я ходив музеями, дивився на мармури, на древні бронзи, глиняні вази, але не розумів значення бачених предметів; відчуючи їхню красу, я дійшов усвідомлення, що моє уявлення про мистецтво було далеко не повним...».

Богдан Ханенко

Ольга КРАСОВСЬКА,
Микола БІЛОКОПИТОВ (фото)

Виставка «Антична колекція музею Ханенків. Вибране» розбентежила уяву численних відвідувачів. Близько 60 експонатів дарували миті щастя від можливості торкнутися подумки величній стародавньої історії, вловити певну спорідненість із далекими талановитими пращурами.

Експозицію присвятили 100-річчю провідної дослідниці античного зібрання столичного музею, археолога Фані Штительман та 165-річчю засновника музейної колекції Богдана Ханенка. А завдяки надзвичайно інформативній екскурсії Катерини Чуєвої – куратора виставки та куратора тутешньої колекції мистецтва Стародавнього світу – відстань між епохами ніби скоротилася, а застигли пам'ятки ожили.

На початку огляду пані Катерина пояснила: «Більшість датувань, написів зробила саме Фаня Мойсейвна. Ця виставка є подякою їй за ті неоціненні дослідження, які вона проводила для музею... Отже, вік найстарших представлених тут предметів – понад 3000 років, наймолодших – близько 1700». Ліва частина демонстрованих творів належала подружжю Ханенків – знаменитим шанувальникам мистецтва й меценатам.

Організатори розташували твори греків, етрусків і римлян за хронологією. «Ці глечики у формі макової голівки родом із Кіпру. У них експортували медпрепарати. Бездоганне виконання свідчить про витончений смак тодішніх умільців. Ці найдавніші експонати колекції вироблені у 1200-ті роки до н. е.», – коментувала куратор.

Ось цю фруктовницю, висока ніжка якої не збереглася, знайшли на острові Березань: там було найстаріше в Україні поселення греків. На Березань, що у VI ст. до н. е. була півостровом, вони прийшли з Чорного моря. Унікальність тарелі – в малюнку. На таких зазвичай зображували птахів та жіночі профілі. А на цьому екземплярі – профіль чоловічий. Експонат потрапив до музею стараннями Фані Штительман, котра брала участь у розкопках на Березані та в Ольвії.

Дивовижна посудина децю сплюсненої форми – результат еволюції шкіряного курдюка для вина або олії. На експонаті зображено танцюристів, які влаштовували вакханалії, прославляючи Діоніса. Виразні пози героїв, що кружляють колом, близькі сучасній образотворчості й натякають на пряму цитату – картину «Танець» Матісса. Колись, за словами Катерини Чуєвої, цей предмет хотів викупити у Варвари Ханенко Ермітаж. Однак хранителька іменного зібрання розуміла: твір вельми цінний і має залишитися в Києві.

От на тій величеській чаші з намальованими левом та оленем написано: «Радіє той, хто п'є з мене».

Закоханий у рідне Покуття

«У пригорщі брав би то зелене село, леліав би, як дрібненьку запашну отаву, гладив би, як паву», – заспів до новели «Карби» Марка Черемшини й сьогодні хочеться не лише цитувати, а й повторювати самою душею. Це стосується також багатьох творів, які ввійшли до циклів «Верховина» та «Парасочка», а надто ж низки образків «Поезії в прозі» й нарисів з гуцульського життя «На Купала, на Івана».

Їхній автор Іван Юрійович Семанюк, знаний у літературі як Марко Черемшина, народився в селі Кобаки Косівського повіту. Батько майбутнього письменника мав чималу домашню бібліотеку (це було чи не винятком серед бідних селян), дружив із популярним тоді «буковинським Кобзарем» Юрієм Федьковичем, любив малювати й співати. Після закінчення початкової школи хлопець навчався в коломийській польській гімназії.

Там попрощався з сільським одягом, опанував польську мову, а також абетку світського життя. Читав Гомера, Шекспіра, Гоголя й сам почав писати. Але не вірші, як часто ведеться серед початківців, а драму «Несамовиті». Надіслав її на конкурс, оголошений львівським часописом «Зоря». Твір оцінили позитивно, проте п'єса на сцену чи в друк не потрапила. Текст загубився, та молодий автор не журився: уже шліфував свою прозу, навчався на юридичному факультеті Віденського університету, захоплювався німецьким красним письменством.

Першопочатки самостійної творчості Марка Черемшини підтримали Іван Франко та Осип Маковей, який редагував тоді чернівецьку українську газету «Буковина». 1901 року побачила світ перша книжка молодого талановитого прозаїка, котрий без вагань узяв для неї назву заспівної новели «Карби». Про її автора заговорили як про співця Покуття та чільного представника новелістики початку ХХ століття. А тим часом письменник розробляв нові теми, переглядав деякі творчі принципи. І мовчав. Шість років працював адвокатом, ба навіть відкрив власну адвокатську канцелярію у Снятині, де й мешкав до свого останнього дня – 25 квітня 1927 року. Писав мало й у вирі Першої світової війни, і після розпаду Австро-Угорщини, і за польської та радянської влади. 1925-го в Києві з'явилася друком збірка новел з промовистою назвою «Село вигибає».

Тоді вже не було Леся Мартовича, але ще жили «дореволюційні» Ольга Кобилянська, Олена Пчілка, Гнат Хоткевич та Василь Стефаник. Вони й привітали скромного самотнього автора з цим вершинним здобутком. Пізніше Максим Рильський високо оцінив «співучі, яскраво колоритні оповідання закоханого в покутський діалект Черемшини».

М. С.

Написи, що виконували комунікативну функцію, траплялися досить часто.

На одній із полиць бачимо знаковий предмет, що потрапив на афіші виставки: кратер – ємність для змішування вина з водою. Нерозведене вино вважалося ознакою нестриманості, моветоном. На кратері, зробленому близько 400 року до н. е., зображено бойовий танець. У центрі сюжету – дівчина зі щитом, у настегновій пов'язці. Уперше Богдан Ханенко побачив кратер 1899 року на виставці, яку сам організував. Вона була супутником великого археологічного з'їзду.

Є в залі й кілька творів етрусків. Серед них, рідкісних для українських колекцій, – теракотова дельта, що розміщувалася на даху.

У римській частині виставки увага загострюється на двох скульптурних портретах – перлинах античної колекції та музею взагалі. «Давній Рим дав початок європейському портретному мистецтву. Документальність, психологізм стали визначними рисами римського портрета», – зауважила Катерина Чувєва.

Перший скульптурний шедевр – голівка вродливої жінки з характерною високою зачіскою. Шкіра здається дуже ніжною, її хочеться торкнутися. Кожна деталь дихає. Такий рівень достовірності був притаманний римлянам уже у I-II ст. н. е.

«А ось, – весело повідомила пані Катерина, – найгарніший хлопець нашого музею». Портрет відсилає глядача до часів правління Марка Аврелія. Гарний легінь навіть схожий на імператора. Якщо дивитися на пластичне зображення під різним кутом, вираз обличчя хлопця змінюється: то він сумний, то сердитий, то відсторонений, романтичний...

Вражають і фінальні акценти експозиції – скляні предмети, які дивом дожили до наших днів.

«Часто людина, що прийшла до музею, прочитає етикетку, кине погляд на експонат і рушить далі, – казала куратор наприкінці огляду. – Але ж кожен із цих предметів гідний, щоб біля нього зупинитися, провести певний час, помедитувати...».

